

ДОДНЬЯ
ГОНИ

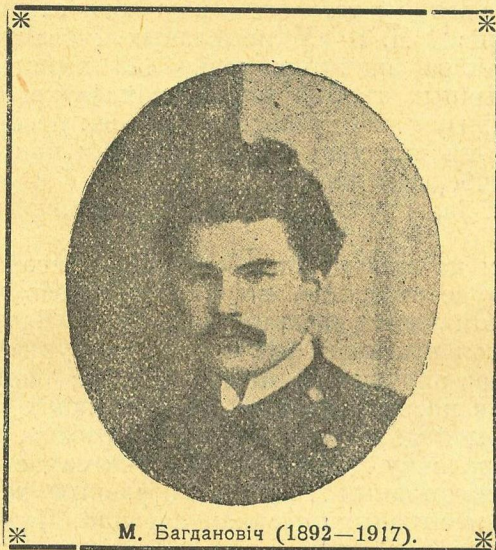
М КНИЖКА 2 М

І. ДВАРЧАНИН.

Максім Багдановіч.

Жыццё й творства. (Да дзесятых угодкаў сьмерці).

Дзесяць гадоў таму, 25 мая 1917 г. памёр у Ялце ў Крыме вялікі пясьняр Беларусі — Максім Багдановіч. Памёр маладым, 25 гадоў, уносячы з сабою надзвычайныя

М. Багдановіч (1892—1917).

надзеі ўсёе сьвядомае Беларусі. Памёр далёка ад краю, якому аддаў усе свае сілы й здольнасьці, памёр далёка ад людзей, якія яго любілі і якіх ён любіў. Сухоты забралі яго ад нас.

Пясьняр адчуваў гэтае паступовае патуханьне фізычнае, калі з сумам паяў:

Ня куй ты, шэрая зязюля,
Сумным гукам у бары...
Мо' і скажаш, што я жыці буду,
Але лепш не гавары,
Бо ня тое сьведчыць маё сэрца,
Грудзі кволя мае...
Кажы, што ня доўга пажыву я,
Што загіну без пары...

Яшчэ з большым сумам паяў ў другім месцы:

Даўно ўжо цэлам я хварэю
І хвор душой
І толькі на цябе надзея,
Край родны мой.

Прадчуванне сьмерці выказаў ён і ў іншых вершах, як „Безнадзейнасць“, „Непагодаю маёваю“, як здаецца, і ў поэме „Максім і Магдалена“. Урэшце шмат чаго ў яго поэзіі атулена празрыстай хмаркай прадсьмяротнага суму.

Невялічкая кніжачка „Вянок“ у 98 вершаў, 80 вершаў, раскіданых па часопісах, 5 расказаў ды некалькі крытычных і публіцыстычных артыкулаў — вось і ўсё, па чым мы можам судзіць аб творстве поэты, але затое гэта перлы беларускай поэзіі. Ды гэта яшчэ і не азначае, што гэта ўжо ўсё, што напісаў М. Б. У прысланых Інбелкультам сьпісе твораў песьняра значыцца яшчэ 124 вершы, ня лічачы прозы, крытычных твораў у расейскіх і украінскіх часопісах. Калі прыем пад увагу кароткі век песьняра, то акажацца, што ня так ужо й мала ён нам пакінуў. Урэшце сіла ня ў лічбе, а ў якасьці.

Чым-жа дарагі нам песьняр, памяць якога мы сёння сьвяткуем?

Адказам на гэта мусіць быць разбор ягонага творства. Прадстаўце сабе, што вы змалку ўвесь час жылі на вёсцы і нейкім чынам пападаеце ў места. Вас аглушае гоман, траскатня вулічнага руху, язды чыгункай, вознікам, трамваямі; вас акружаюць асілкі-палацы; замест шырынні палёў бачыце цесныя вуліцы, замест дзікіх красак у палёх — клумбы й цьветнікі, дзе ўсё падрэзана, падгладжана, расьце ў парадчку, у радочку. Тое-ж самае з дрэвамі на бульварах: падрэзаныя галінкі, пабеленыя камлі, між імі вымеценыя, пасыпаныя пясочкам дарожкі. Падвойнае чупць ахапляе вас. Усё гэта з няпрывычкі вас глушыць і душыць, але для вас адчыняецца новы, дасюль неведомы для вас сьвет, сьвет места, сьвет працы чалавечага розуму, сьвет культуры...

Вось такую перамену бачым мы пры пераходзе ад чытаньня твораў іншых нашых пісьменьнікаў да твораў Багдановічавых. Усе нашы пісьменьнікі выйшлі з вёскі, з сялянскіх хат. Вёска не валадае сяродкамі вялікай адукацыі, не дала яна гэтага й нашым песьняром. Багдановіч, наадварот, высокаадукаваны чалавек.

Калі ўзяць у рукі „Вянок“, то нам кінуцца ў вочы напісы перад кожным амаль з вершаў, выпісы з твораў іншых пісьменьнікаў (мotto). Нас здзівіць, што гэтыя motto напісаны на розных мовах. Гэта паказуе, што наш песьняр чытаў творы гэтых пісьменьнікаў на тэй мове, на якой яны пісаліся, і гэта ў вялікай меры сьведчыць аб яго адукаванасці, бо значыць, што ён ня толькі чытаў у чужой мове, але і адчуваў усе тонкасці й красу іх. Напісы знаходзім у італьянскай, лацінскай, французскай, нямецкай і іншых мовах. Апроч таго, М. Б. перакладаў з украінскае мовы. Ёсць весткі, што ён перакладаў най-

вялікшы фінскі народны твор „Калевалу“. Магчыма, што ён знаў і гэтую мову.

Высокая адукаванасць песьняра відаць і з самых твораў. Гэта таксама яшчэ відно з вонкавага выгляду твораў без засягнення да іх унутранага зместу. Іншыя нашы пісьменьнікі ужываюць усьцяж г. зв. клясычны верш пачаты рады і з азначаным чарадаваньнем націскаў у радку. У Багдановіча бачым сьвядомае ўжываньне ўсіх магчымых формаў сусьветнай поэзіі, пачынаючы з старых антычных (грэцкіх і лацінскіх) і канчаючы аж рознымі формамі народнай творчасці. Ён гардзіцца гэтым, калі, перакладаючы вядомы твор Горацыя, кажа:

„Аба мне гаварыць будучь...“

Што — першы стаў я складаць на золіскі лад

Ў нашым родным краю песьні пад лірны звон.

Усе заслугі мае, Муза, з пашанай зьліч

І лаўровым вянком валасы мне пакрый („Памятник“).

Ён сьвядома ўжывае: трыялеты, тэрцыны, кватры, рондо, пэнтамэтры, александрыскі верш, октавы, сонэты і іншыя формы. Іншыя пісьменьнікі па творах Багдановічавых вучыліся ўжываць гэтыя формы. У вапошні час наш песьняр усё штотраз балей пачаў прызнаваць пяршыньство формаў беларускага народнага творства, магчыма з думкаю вытварыць асобны род формы сусьветнай поэзіі („Муха зелянушка і камарык насаты тварык“, поэма „Максім і Магдалена“ і шмат іншых). Наагул з 1915 году бачым у Багдановіча перавагу, калі ня вылучнасьць творчасці з формамі народных твораў.

Можам сьмела цьвердзіць, што Багдановіч тварыў у такіх формах не таму, што яны адпавядалі ў той ці іншай хвіліне поэтычнаму натхненьню. Гэта наагул так. Але мусім падчыркнуць, што ён тварыў у гэтых формах поруч і дзеля іх самых. Ён уласьне гварыў самыя формы, каб паказаць іх на беларускай мове. Формы для яго былі самамэтаі, Багдановіч тварыў, як кажуць, культ формы.

Перш, чым перайсьці да ўнутранага зместу твораў песьняра, ня можам мінуць і іншых уваг, што да формы й вымаганьня да іх самога М. Б. Да вонкавых адзнакаў формы належыць яшчэ рыма (рыфма) і самая мова. У Багдановіча знаходзім, як адлітыя, сталёвыя, выпечаныя рымы. Гэтак званых бедных рымаў у Багдановіча зусім мала.

Поэтыцкая мова ставіць таксама шмат вымаганьняў да сябе. Яна ня любіць зьбегу ў вадным месцы ані галосных (зьяньне), ані зычных (плеоназм). Для мілагучнасьці патрэбна ведамае чарадаваньне іх. Тады верш чытаецца лёгка й плаўна, без застановак. Паглядзім хоць-бы першы верш у зборнічку нашага песьняра:

Чуеш гул? Гэта сумны, маркотны лясун
Пачынае няголасна граць.
Пад рукамі яго, разважаючы сум,
Быццам тысячы крэпка нацягнутых струн,
Тонкаствольныя сосны зьвіняць.

Якая мілагучнасьць! Прыгледзьцеся — нідзе няма ра-
зам больш трох гукаў аднолькавай якасьці. Толькі ў трэ-
цім радку „х... струн“. Але гэта патрэбна для насьледа-
ваньня трэску соснаў. У іншых мясцох, дзе такога насьле-
даваньня няма, вельмі рэдкія прыпадкі зьбегу нават і трох
гукаў аднолькавай якасьці:

Па-над белым пухам вішняў,
Быццам сіні аганёк,
Б'ецца, ўецца шпаркі, лёгкі,
Сінякрылы матылёк... і так амаль усюды.

Мова поэзіі, апрача гэтага, вымагае чысьціні, што да
слоўніка. Часамі ў М. Б. сустракаюцца небеларускія сло-
вы, але трэба прыняць пад увагу тагачасную нявырабле-
насьць беларускае літаратурнае мовы наагул ды тое, што
М. Б. вучыўся мову з кніг, ня маючы магчымасьці паглы-
біцца ў народныя крыніцы. Тады дасягненьні і ў гэтым
сэнсе трэба лічыць добрымі.

Яшчэ трохі аб унутраных адзнаках формы. Поэта,
каб стварыць перад чытачом поэтыцкі абраз, малюнак, —
ужывае розных спосабаў. Мы ня будзем разьбіраць гэтых
спосабаў, вядомых з падручнікаў стылістыкі. Скажам про-
ста, што Багдановіч карыстаецца гэтымі спосабамі, як доб-
ры маляр-мастак пэндзлем. Дзеля таго яго поэзія такая
яскравая, красачная. Маленькія вершыкі — і шматфарбныя
абразы. Паглядзім, якая багатая альбітэрацыя (насьледа-
ваньне гукаў у прыродзе) у найлепшым з гэтага боку вершу
„Завіруха“:

У бубны дахаў вецер дзьме,
Грыміць па ім, зьвініць, пье... і г. д.

А вось гул места:

Вулкі Вільні зіяюць і гулка грываць,
Вір людзкі скрозь заліў паясы тротуараў,
Блішчаць вокны, ліхтарні ўгары зіхацяць,
І гараць аганьком вочы змучаных твараў.

У першым вершу чуем самую завіруху, у другім ад-
чуваеш, што ты знаходзішся ў таўпе дзесь на Вялікай ву-
цы ці на Юраўскім праспэктэ. І так усюды; культ формы
да канца. Сваё адношаньне да вырабленьня формы сам
поэта выразіў у некалькіх вершах. У вершы „Песьняру“
ён кажа:

Трэба з сталі каваць, гартаваць гібкі верш,
Абрабіць яго трэба з цяпеньнем.
Як ударыш ты ім, ён як звон зазвініць, —
Брызнуць іскры з халодных каменяў.

У вершаваным лісьце да В. Ластоўскага ён асуджае
пагляд А. Пушкіна, які аддаў прышынство спосабу тва-
рэння Моцарта перад Сальеры. Наадварот, М. Б. стано-
віцца на бок другога, які ўласьне абрабляў свае творы.

Пярэйдзем-жа да ўнутранага зьместу твораў поэты.
Калі, разглядаючы вершы з вонкавага боку, мы бачылі
ў Багдановіча сьвядамае служэньне форме, то тут бачым
перш за ўсё служэньне харакству, красе. Кожны
поэта, ужо ў сілу свае поэтыцкай інтуіцыі, адчувае красу.
Але Багдановіч робіць нешта большае: ён служыць красе,
стварае культ красы. Гэта найгалаўнейшая старана
творчасьці нашага песьняра і найвялікшая адзнака, акая
выдзяляе яго між беларускімі поэтамі. Увесь захоплены
чарамі красы З. Бядуля, краса беларускай прыроды ачаро-
вуе Я. Коласа, але яны толькі адчуваюць гэтую красу,
а Багдановіч сьведама ёй служыць. Але мы ня будзем
задзержвацца над гэтым пытаньнем, якому пасьвячаны на-
ступны артыкул А. Навіны, які найлепей знае творства
Багдановічава і найлепей ацаніў яго ў радзе крытычных
артыкулаў. Мы даткнёмся іншых бакоў творства Багдано-
вічавага.

Усе крытыкі адзначаюць, што Багдановіч быў ня толь-
кі поэта, а яшчэ поэта-філёзоф. Мы паставілі разбор гэ-
тага боку творства Багдановіча ў першую чаргу дзеля таго,
што гэта звязана з формай яго твораў. Прыгледзімся
ізноў да выгляду вершаў нашага песьняра. Усе яны
амаль кароценькія, у некалькі радкоў. Трошку большыя —
ужо поэмы. Пачаўшы чытаць гэтыя невялічкія вершы,
абачым, што кожны з іх захапляе адзін які небудзь яскра-
вы абразок у прыродзе і жыцьці і звязуе з ім такую-ж
яскравую філёзофскую думку.

Такія невялічкія вершыкі, захапляючыя яскравыя аб-
разкі, называюцца імпрэсыямі. Вось-жа М. Багдановіч
поэта-імпрэсыяніст. Імпрэсыянізм паўстаў у Фран-
цыі на зьмену формам творства романтичнага (ідэалістыч-
нага і рэалістычнага); ён выплыў наверх у сувязі з зьме-
наю ў грамадзкім жыцьці. Тады дасяг поўнага расьцьвету
век машын, пары і электрыкі. Жыцьцё забіла шпёкім
тэмпам. Чалавек ня мог угнацца за жыцьцём. Дэвізам лю-
дзеі стала: „лаві мамэнт!“

У галіне мастацтваў першым адбіла новы пульс жыцьця
малярства. Зьявіліся прыгожыя абразы, якія схоплюць
яскравыя мамэнты. Новая творчасьць Манэ пачала зьбіраць

навакол сябе ў салёнах і на выстаўках шмат - лічную публіку. Зьявілася цэлая школа манэістаў-імпрэсіяністых.

За мастацтвам пашла літэратура. Золя ў „Жэрміналі“, „Творстве“ і іншых карацейшых і даўжэйшых раманах адбіў гэтае новае жыццё. Але яшчэ ярчэй, яшчэ выразней адбіў новую імпрэсіяністычную творчасць у вершаваных абразках Вэрлен (раней Бодлер, потым Мэльярмэ). Вэрлен зрабіў рэвалюцыю ў літэратуры, як Манэ ў малярстве. У Нямеччыне блізка падыйшоў сюды Гайнэ.

Вось чаму ў Багдановіча мы бачым найбольш перакладаў з Вэрлена, вось чаму найбольш мотто бачым у яго з твораў названых пісьменьнікаў.

Поруч ствараецца і новая філэзофія, якая прытарноўваецца да новых умоваў жыцця. Гэта філэзофія рэлятывізму. Нічога няма на сьвеце нязьменнага. Усё адноснае. Сталі толькі мамэнт, уражаньне. Галавою гэтага філэзофскага кірунку ёсьць Эвэнэріус. Эрнст Мах паказаў прыклад нясталасьці ў прыродных зьявішчах:

Багдановіч у сваёй поэмы бязумоўна філэзоф-рэлятывісты, хоць з гэткаю думкаю прафэсара Пятуховіча не згаджаецца рэдакцыя час. „Полымя“. Багдановіч так часта думае аб сьмерці, аб марнасьці жыцця:

„Жывеш нядоўга, чалавек,
Перажыві-ж у момант век!“

кажа ён у вершы з тытулам першага радка.

Хлопчык выдзьмухуе на ганку з мыла бурбалкі, хапае іх рукою, а там астаецца слата („Сеў хлопчык...“). Ластаўка зрабіла гняздо, прыгожае гняздо, але зрабіла яго з броду („Гутарка з паненкамі“). „Усё зьнікае, праходзіць, як дым“ („С. Палуян“). Душа поэты спараджае дзіўныя вершы, але таксама прыгожа пяюць і жабы („Вы кажаце мне...“). Поэта ўзбіраўся ўсё вышэй да сонца, але там зрабілася яму сьцюдзена („Мне сьнілася“). Мы сьпяшаемся жыць, напружаем усе свае сілы, але сьцежка вядзе да магілы, дзе нас дагнаў ціха паўзучы чарвяк. („Шмат у нашым жыцці ёсьць дарог...“). На вадзе растуць раскошныя лілеі, але іх акружаюць плесьні і бруд. (Сонэт: „На цёмнай глады“). Гымн п'яе жабаў хор красе, каторую зьявіла гразь луж („Рондо“). Астры раніцай замерзлі, але тут, як насьмех, паднялося сонца, цалуючы ўсіх („Астры“).

Гэта толькі яскравейшыя прыклады „Вянкі“. Іх можна рассяцягнуць на даўжэйшы рад, але і гэтага, думаем, даволі, каб характарызаваць Багдановіча, як філэзофа-рэлятывістага.

Песьняра найбольш уражаюць контрасты (процілежнасьці) жыцця й прыроды. Можна сьмела цьвердзіць, што амаль уся поэзія М. Багдановіча ёсьць поэзія контрастаў.

Ён усюды бачыць гэтыя контрасты, нясталасьць і ўсё гэта прыводзіць яго да думкі аб рэлятывізьме ўсяго.

Чаму гэта наш песьняр прышоў да гэтых вынікаў?

Магло-б здацца таму, што ён быў нашаніўскім поэтам, якія ўсе ўсёжжэ плакалі, праўда з іншых прычын. Ці-ж дарма ён так жаліцца:

О, чаму я стаў поэтам
У нашай беднай старане?

Але можна сьмела сказаць, што не! Гэта, магчыма, толькі пасіліла настрой яго ў гэтым кірунку. Наагул-жа Беларусь і адраджэньне беларускага народу, поруч з красой, былі можа адзінаю ўцехаю нашага песьняра. Гэта выяўляе яго, як поэту-грамадзяніна, патрыёта. Возьмем верш: „Даўно ўжо цела я хварэю“. Тут выказана такая надзея на родны край, на тое, што ён адзін можа вылечыць песьняра ад гняту чага яго смутку, што яна, гэта надзея, падобна да надзеі чалавека на тонучым караблі. Антэй павалены Гэраклам у пыл. Але, даткнуўшыся зямлі, ён падняўся ўраз. Так і поэта, паламаны жыццём, чакаючы магілы, прынік да роднай зямлі, якая ўлівае яму бадзёрасьць у слабнучыя жылы... І месца ў ёй адгэнуць няма ўжо жалёбе („Калі зваліў дужы Гэракл“). Любоў да бацькаўшчыны ў Багдановіча ўсюды на першым пляне.

Але ён любіць Беларусь інакш, чым іншыя пісьменьнікі.

Хай іншы жаліцца старонцы, —
Я-ж сьлёзаў не лію, як вы,
Бо бачу
Я пад яе зімовай маскай,
Пад сьнегам бачу твар вясны...
І вее верш мой дзіўнай казкай,
І ясны ён, як зорак сны.

Клясычны ў гэтым адношаньні сонэт, ахвяраваны А. Пагодзіну. („Паміж пяскаў Эгіпецкай зямлі“). Тут яраз, у любові да Бацькаўшчыны і толькі тут М. Б. оптымісты.

Ён верыць у сваю Бацькаўшчыну, бачыць яе вясну вокам філэзофа-прарока. Ён пэўны, што як тое зярнё, якое праляжала тысячы гадоў, яна можа яшчэ буйна закрасаваць сьпелым коласам. Толькі часам у яго зьяўляецца пытаньне: „ці хопіць сілы ў беларускай інтэлігенцы зварушыць гэта сьпячае мора, пакіраваць яго цяжэньне ў належаць бок? („Краю мой родны“, „Зразаюць галіны таполі адну за другой...“).

Бачым, што і тут Багдановіч непадобны да іншых. І тут ён — поэт-інтэлігент. Для Багдановіча Беларусь „За чара-

ваны край". Гэта край лясуноў, русалак, вадзянікоў, зьмяіных цароў, край сымбольша, мітаў і прыроднай беспасярэднясці, край чараў і сноў, урэшце край прыгожай мінуласці. З якой любасцяй і веданнем справы апісвае ён Беларусь старых часоў. Вершы „Летапісец“, „Перапішчык“, „Случкія ткачыні“ і інш. — класичныя ўзоры, да якіх яшчэ не даходзіў ні водзін з беларускіх поэтаў. Беларусь — гэта адзін дататні факт у думках Багдановічавых, да якога ён не прыкладае меркі рэалізму. Гэта яго ўдзяча і надзея.

Мусім усё-ж тутакі падчыркнуць, што Багдановіч любіць Бацькаўшчыну аднабакова. З вышні інтэлігенцкага пагляду ён зачароўваецца ёю. Беларусь — ня край жывого прыгнечанага народу, які рвецца да волі, а нейкая цудоўная казка, водгук тых казак, якіх наўчыў Максіма яго бацька, збіральнік народнага творства. Сам Максім — царэвіч гэтай цудоўнай казкі. Ён не прыкмятае, што гэтая казка поўная драматызму, поўная вялізнага гора, поўная імпульсу барацьбы. Ён гэтага ня бачыць, бо ён наагул ня знае вёскі. Але чаго мы можам вымагаць ад поэты, які чуе, як зоркі ўверсе дрыжаць ад ветру, які як пацеркі перабірае свае вершы, звяртаючыся да бога хараста. Гэта-ж яго ўся поэзія ёсць „Соннамбул“, чароўны гіпнотычны сон.

Багдановіч — poeta места. Места, вулкі Вільні, мескі гул яскрава адбівае наш пясняр. Але і тут пясняр бачыць толькі зверху выгляд, бачыць толькі красу. Ён ня бачыць, што гэтай красою прыкрыты стогны галодных і крыкі змучаных пралетароў. Наагул соцыяльныя мотывы ня граюць ролі ў творах Багдановічавых. Селянін яго так эпічна спакойна лае аленяў, якія нішчаць яго дабрабыт („Па ляду ў глухім бары"). У палёх нашаму песьняру чуюцца разам із стогнам сьмех. Але мусім адзначыць хоць даволі рэдкія момэнты соцыяльнага разуменьня. Ён заклікае паглядзець у студню, бо гэта студня і днём і ўночы адбівае зоры („Вы панове"). Нашыя продкі, у барацьбе за жыццё, павырвалі лясны, і гэта прыклад для іх патомкаў, для нас. Ён з энтузіязмам выклікае навалніцу і цыклён, каб выпялі аб мора і зварушылі яго да дна, бо ён верыць, што тады мора выкіне з дна перлы. („Устань, навалніца"). Ёсць яшчэ некалькі вершаў, выяўляючых яго соцыяльную веру. Багдановіч, бязумоўна, стаіць на баку беларускіх працоўных масаў. Але гора іх не абходзіць яго так глыбока, як пісьменьнікаў сялянскіх. Ён прадстаўнік міжклясавай інтэлігенцыі. Ён хоча пераступіць роў, аддзяляючы яго ад пісьменьнікаў сялянскіх. Ён бачыць у сабе нейкія дзьеўныя душы, якія сіяюць зліцця, як тыя дзьеўныя хмары ўтары. Але з гэтага паўстаюць толькі сьлёзы — дождж. („Дзьеўныя хмары").

Але не павінны мы забывацца, што ўсё творства М. Багдановіча ёсць прыгожая ахвяра свайму народу. Ён хоча гэты народ падняць да сябе, паказаць яму дзівы, якіх той ня бачыць, і на тым Яму слава.

Вышэй мы ўвесь час гаварылі аб вершах Багдановічавых. Але ён пісаў і прозай. Вось маем некалькі расказаў: „Над морам“, „Шаман“, „Аб іконніку й залатару“, „Апокрыф“. Фактычна гэта тыя самыя вершы, толькі бяз рымы. Нават разьмер — або захаваны („Над морам"), або адчуваецца. У гэтых расказах пераданы тыя самыя думкі, у тых самых абразох і так сама плястычна, як і ў вершах. Асабліва цікавы ў гэтым адношаньні — „Апокрыф". Гэта ёсць запаведзі мастака-поэты, вялікага рафінаванага інтэлігента беларускага народу.

Багдановіч не задэржаўся на поэтычным творстве. Ён і крытык, і публіцыст, і нават піша рады па гаспадарцы. Ён піша ня толькі ў беларускіх часопісах, а і ў расейскіх, і ў украінскіх. І ўсюды ён — інтэлігент свайго народу, гарачы энтузіяст яго адраджэньня, усюды ён служыць свайму народу, усюды ён суцэльны, як сказаў яго бацька на вечары пасвячаным памяці нашага песьняра.

Можам цвёрдзіць, што гэту суцэльнасць надаў Максіму ягоны бацька, які, будучы сам педагогам, угадваў свайго сына так, што ўся сьвядомая Беларусь можа быць яму ўдзячна. Бацька песьняроў, Адам Багдановіч, заслугуе нашай пашаны ня толькі, як бацька Максімаў, але і як адраджэнец найпершае пары. Ёсць весткі, што ён быў адным з рэдактароў першае беларускае газеты „Гоман", якая выйшла ў 1884 годзе. Потым ён займаўся зьбіраньнем беларускага народнага творства. Гарачы энтузіязм адраджэнца відзен у ім і цяпер, калі ён на тым самым вечары кажа: „Пятнаццаць гадоў я адарваў свайго сына ад бацькаўшчыны, але цяпер аддаю вам усё, што асталася пасля яго сьмерці". І тут-жа перадаў скарбы невядомых твораў Максімовых.

Дапоўнім разбор твораў біяграфіяй нашага пісьменьніка. Радзіўся ў 1892 годзе ў Менску. Жыў потым у Ніжнім Ноўгарадзе і Яраслаўлі, дзе яго бацька быў гімназіяльным вучыцелем. У гэтых мястках, ён прайшоў сярэднюю адукацыю пад даглядам бацькі. У Яраслаўлі ён уступіў студэнтам у Юрыдычны ліцэй. Увесь час быў у цэнтры духовага інтэлігенцкага жыцця Расеі. Згодна з заявай бацькі — пясняр пазнаёміўся з беларускім словам на трынаццаты годзе жыцця. Гэта былі беларускія казкі, якімі ён так зачараваўся. Неўзабаве пачаў і пісаць пабеларуску вершы, перасылаючы іх у рэдакцыю „Нашае Нівы". Першы

верш яго „Над магілай“, перасланы з Ніжняга Ноўгараду, зьмешчаны ў № 1 „Нашае Нівы“ за 1909 г., значыцца калі яшчэ песьняру ня было поўных сямнаццаціх гадоў. З гэтага часу адна за адной пачалі зьяўляцца яго „Нізкі вершаў“ і іншыя творы. У 1913 годзе выйшаў вядомы нам зборнік вершаў „Вянок“. Песьняра ўвесь час цягнула ў Беларусь, дзе пабываў тут два разы: у 1915 годзе — ў Вільні і ў 1916 ў Менску, куды прыехаў ужо па сканчэньні ліцэю на сталае жыццё. Але ня доўга ён тут пажыў. Будучы хворы на сухоты, ён ня мог пераносіць надмерна цяжкое працы. Здароўе яго штораз горшала. Яго ўспрашлі паехаць у Крым лячыцца. 25 мая 1917 году яго ня стала.

Загінуў песьняр чараў і сноў, адыйшоў у нябыццё царэвіч цудоўнае казкі. Яркім мэтэорам зьявіўся ён на беларускім небасхіле і зьнік, каб ужо больш не вярнуцца. Кароткае жыццё, але поўнае зачараваньня й смутку!

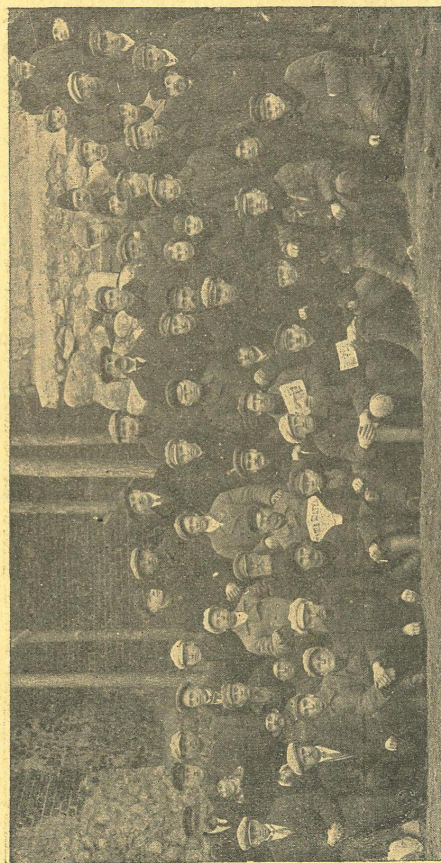
Але ўсё-ж не прапаў яго сьвет,
Ён пакінуў у душы нам сьвет.
Так свабодна так ярка пражыць,
Лепшай долі няма на зямлі.

„С. Палуну“.

Закончым так свае ўвагі аб вялікім песьняру Беларусі яго-ж вершам, трохі яго зьмяняючы. Магчыма, што няма лепшай долі на зямлі! Няхай-жа сьвет гэтае зары разальлецца па ўсіх хатах нашай Беларусі, няхай у душы кожнага з нас пакіне свой яскравы сьвет, сьвет, які астанецца вечна.

Канцовая увага: Пішучы артыкул, аўтар ня меў на мэце паглыбленьне студыяў аб М. Багдановічу, а хутчэй сыстэматызацыю іх, каб даць пэўны матэрыял для чытаньня лекцыяў лектарам правінцыяльных гурткоў асьветных, дзе гэтых матэрыялаў няма.

Літаратура: Антон Навіна: Нашы песьняры, 1918 г., стар. 46—57. М. Гарэцкі: Гісторыя беларускае літаратуры, 1924 г., стар. 324—328; Е. Карскі: Белорусы, т. III, кн. 3, стар. 313—327; А. Л.: Максім Багдановіч, („Наша Думка“, № 21, 27-V-927). Грамыка: Песьняр сноў і чараў („Полымя“, № 3—4, ст. 109, 1923 г.); Пятуховіч: Максім Багдановіч, як поэт імпрэсіяністы („Полымя“, № 7—8, 1923 г., стар. 92—99); увагі аб „Вечары памяці М. Багдановіча“ 16-VI-923 г. („Полымя“, 1923 г., № 5—6, стар. 156—7); Антон Навіна: Нязнаныя творы М. Багдановіча („Наша Будучыня“, 1923, № 1); Скарбы творчасці М. Багдановіча (артыкул бяз імя аўтара, „Наш Сьцяг“ 1923 г. № 16); Аўтару вядомы артыкул аб фармальных дасягненьнях у творчасці М. Багдановіча, У. Дзяржынскага, здаецца у час. „Адраджэньне“ і успаміны В. Ластоўскага, надрукаваныя у вапошнім № „Крывіча“, але іх пад рукамі у часе пісаньня ня было.

Зьезд Т-ва Беларускае Школы Наваградзкага вобласці селета 3 красавіка.